

1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ, МАРКЕТИНГ

УДК 330.14:379.8

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Андрушків Б.М., д.е.н., професор, Погайдак О.Б., д.е.н., с.н.с.,
Мельник Л.М., к.е.н., старший викладач

*Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя
Україна, 46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56*

andrushkiv-bohdan@rambler.ru

У статті висвітлено сутність та структуру капіталу підприємств готельно-ресторанного господарства. Охарактеризовано складові системи розвитку капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства. Сформовано теоретико-концептуальну основу системи розвитку капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства, що включає три підсистеми: підсистема розвитку капіталу на етапі його формування; підсистема розвитку капіталу в процесі його використання; підсистема розвитку капіталу в процесі його функціонування. Визначено першочергові завдання менеджменту бізнес-структури готельно-ресторанної сфери в сучасних умовах з метою встановлення оптимальної структури капіталу. Зазначено важливість виділення підсистеми розвитку капіталу в процесі його використання, що зумовлено оптимізацією розподілу наявного капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства за визначеними напрямками використання в операційній та інвестиційній діяльності. Встановлено, що значний вплив на можливості залучати грошові та матеріальні засоби для формування капіталу здійснюють фінансово-економічний стан підприємства та зовнішні умови господарювання. Встановлено проблеми підприємств туристичної галузі Тернопільської області й України загалом. Обґрунтовано доцільність удосконалення системи формування і розподілу прибутку, що є однією з передумов розвитку сфери гостинності в регіоні та в країні загалом. Визначено основні напрями формування ефективної управлінської політики, яка може бути спрямована на розширення відтворення капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства на засадах оптимальної амортизаційної політики, що направлена на підвищення ефективності діяльності підприємства, дозволяє сформувати ефективний механізм постійного відновлення його капіталу. Запропоновано заходи щодо удосконалення кожного виду капіталу з метою підвищення ефективності діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства.

Ключові слова: капітал, управління, готельно-ресторанне господарство, ефективність, система, прибуток, капітал, політика, амортизація, оптимізація, засоби, механізм, фінансово-економічний стан.

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ОСНОВА СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КАПИТАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЯ ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА

Андрушків Б.Н., д.э.н., профессор, Погайдак О.Б., д.э.н., с.н.с.,
Мельник Л.Н., к.э.н., старший преподаватель,

*Тернопольский национальный технический университет им. Ивана Пулюя
Украина, 46001, г. Тернополь, ул. Русская, 56*

В статье освещены сущность и структура капитала предприятий гостинично-ресторанного хозяйства. Охарактеризованы составные системы развития капитала предприятия гостинично-ресторанного хозяйства. Сформирована теоретико-концептуальная основа системы развития капитала предприятия гостинично-ресторанного хозяйства, включающая три подсистемы: подсистема развития капитала на этапе его формирования; подсистема развития капитала в процессе его использования; подсистема развития капитала в процессе его функционирования. Определены первоочередные задачи менеджмента бизнес-структуры гостинично-ресторанной сферы в современных условиях с целью установления оптимальной структуры капитала. Отмечена важность выделения подсистемы развития капитала в процессе его использования, что

обусловлено оптимізацією розподілення існуючого капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства за визначеними напрямками використання в операційній і інвестиційній діяльності. Встановлено, що значительное влияние на возможности привлечь денежные и материальные средства для формирования капитала осуществляют финансово-экономическое состояние предприятия и внешние условия ведения хозяйства. Встановлені проблеми підприємств туристическої галузі Тернопільської області і України в цілому. Обоснована целесобразность совершенствования системы формирования и распределения прибыли, которая является одной из предпосылок развития сферы гостеприимства в регионе и стране в целом. Определены основные направления формирования эффективной управленческой политики, которая может быть направлена на расширение воссоздания капитала предприятия готельно-ресторанного хозяйства на принципах оптимальной амортизационной политики, которая направлена на повышение эффективности деятельности предприятия, позволяет сформировать эффективный механизм постоянного возобновления его капитала. Предложены меры по совершенствованию каждого вида капитала с целью повышения эффективности деятельности предприятия готельно-ресторанного хозяйства.

Ключевые слова: капитал, управление, готельно-ресторанное хозяйство, эффективность, система, прибыль, капитал, политика, амортизация, оптимизация, средства, механизм, финансово-экономическое состояние.

THEORETICAL AND CONCEPTUAL BASIS OF THE CAPITAL MANAGEMENT SYSTEM OF HOTEL AND RESTAURANT INDUSTRY

Andrushkiv B.N., Doctor of Economic Sciences, Professor, Pohaidak O.B., Doctor of Economic Sciences, senior research scientist, Melnyk L.N., Ph. D. in Economics Sciences, Senior lecturer

*Ternopil national technical university of the name of Ivan Pulyuja
Ukraine, 46001, Ternopol, Ruska str., 56*

In the article there were studied the essence and structure of capital of hotel and restaurant business structures. The component systems of development of capital of enterprise of hotel-restaurant economy are described. The articles disclose the theoretical and conceptual framework of the capital management system of hotel and restaurant industry, including three subsystems: subsystem of capital development during its formation; subsystem of capital development in the course of its use; subsystem of capital development during its operation. Primary tasks to the business management are certain hotel-restaurant spheres in modern terms with the purpose of establishment of optimal capital structure. Importance of selection of subsystem to development of capital is marked in the process of his use, that conditioned by optimization of distribution of present capital of enterprise of hotel-restaurant economy after certain directions of the use in an operating-room and investment activity. It is set that considerable influence on possibilities to attract monetary and material resources for forming of capital carries out the финансово-экономическое state of enterprise and external terms of manage. The problems of enterprises of tourist industry of the Ternopil area and Ukraine are set on the whole. Expediency of perfection of the system of forming and distribution of profit, which is one of pre-conditions of development of sphere of hospitality in a region and in a country on the whole is reasonable. Basic directions of forming of effective administrative policy, which can be sent to expansion of recreation of capital of enterprise of hotel-restaurant economy on principles of optimal depreciation policy which is sent to the increase of efficiency of activity of enterprise, are certain, allows to form the effective mechanism of permanent renewal of his capital. In the paper are offered some measures on improvement of each type of capital in order to increase efficiency of the hotels and restaurants.

Key words: capital, management, economy, hotel and restaurant industry, efficiency, system, income, capital, policy, depreciation, optimization, facilities, mechanism, state.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах здійснення активних ринкових реформ намітилися нові об'єктивні тенденції в соціальному та економічному розвитку: зростання ролі сфери послуг як учасника виробництва, переміщення центру управління сферою послуг на рівень регіонів, підвищення прав та відповідальності регіональних органів державного управління та місцевого самоврядування в реалізації механізмів економічної та соціальної політики.

Дотепер у вітчизняній економічній літературі індустрія гостинності не розглядалася як один з ефективних напрямів розвитку економіки. Традиційно гостинність суспільством сприймалася як форма проведення дозвілля й аж ніяк не як дохідна стаття бюджету. Водночас, світова практика переконливо доводить, що інвестиції в індустрію гостинності та ресторанного сервісу за рівнем віддачі можна порівняти зі вкладеннями в промислове виробництво.

Україна має всі необхідні передумови для розвитку міжнародного та внутрішнього туризму. Виокремлюючи роль у цьому напрямі Тернопільської області, вважаємо, що вона має чи не всі передумови для того, щоб увійти до складу найрозвинутіших у туристичному відношенні регіонів України та Європи, зокрема: вигідне геополітичне розташування, багату культурно-історичну спадщину, комфортні кліматичні умови, мальовничі ландшафти, унікальну флору і фауну, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні людські й матеріальні ресурси тощо. Область є однією із найбагатших на заповідні території і об'єкти, які займають майже 8,5% її площі [1].

Розвиток туристичної галузі та зацікавленість споживачів з інших країн не може бути забезпечена без потужної матеріально-технічної бази: готелі, заклади харчування, бази відпочинку. Однією з основних складових туристичної індустрії Тернопільської області, яка визначає її реальний потенціал, є готельне господарство. Саме готельні підприємства виконують одну з найважливіших функцій у сфері обслуговування туристів: забезпечують їх сучасним житлом і необхідними послугами, адже якість проживання та відповідне обслуговування впливають на рівень туристичного сервісу.

Питома вага готелів та аналогічних засобів розміщування в області в загальній кількості по Україні складає 2,2%. Щоправда попит на готельні послуги на території багатьох міст і районів Тернопільської області часто значно перевищує пропозицію від діючих закладів розміщення [1]. Поряд з цим, принципова зміна середовища ведення бізнесу зумовила ситуацію, коли старі структури і старі методи управління є недієвими, а нові не сформовані і не відпрацьовані наукою та практикою, що й зумовлює пошук нових методів удосконалення управління капіталом структур готельно-ресторанної сфери і актуальність та своєчасність досліджуваної проблематики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науковець Гук Х. З. у своїх працях досліджує сучасні підходи до трактування поняття «готельно-ресторанний бізнес» як до виду економічної діяльності та сектора економіки, окреслює власне поняття готельно-ресторанного бізнесу як галузевої господарської системи [2]. У науковій статті «Ідентифікація концептуальних особливостей функціонування та державного регулювання розвитку готельно-ресторанного бізнесу держави» визначено домінуючі особливості функціонування готельно-ресторанного бізнесу та особливості державного регулювання його розвитку. У цій статті визначено головні механізми державного регулювання готельно-ресторанного бізнесу у відповідності до переважаючих інструментів та засобів державного управління аналізованої галузі.

Науковці Варипаєв О. М., Варипаєва Л. М. у статті «Готельний та ресторанный бізнес як складова індустрії гостинності» розкривають сучасні проблеми та вимоги до сфери готельного і ресторанного бізнесу, аналізують особливості їх функціонування в Україні, а також показують специфіку індустрії гостинності, що заснована на задоволенні базових потреб людини через посередництво комплексу послуг та сервісної діяльності [3].

Різні аспекти досліджуваної проблематики висвітлювали у своїх працях вітчизняні і зарубіжні вчені, зокрема: Безрученков Ю. В. [4], Блонська В. І. Вужинська О. І. [5], Косинский Р. А. [6], Нездоймінов С. Г. [7], Опанащук Ю. Я. [8], П'ятницька Г. Т. [9], Славгородська О. Ю. [10], Шаповалова О. М. [11] та ін. Водночас у науковій літературі недостатньо висвітлено питання управління капіталом підприємств готельно-ресторанного господарства, суть і методологічні принципи системи його функціонування в умовах економічних трансформацій.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розроблення теоретико-концептуальної основи системи управління капіталом підприємств готельно-ресторанного господарства в умовах трансформаційної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найбільш повним трактуванням поняття капіталу підприємства з огляду на всі його складові, їх значення та особливості вважаємо таке: капітал підприємства – це сума благ, якими володіє підприємство у формі природних ресурсів та послуг, людських інтелектуальних та трудових здібностей, економічних благ у формі грошових засобів та матеріальних товарів, що задіяні в господарській діяльності підприємства для отримання прибутку. Тривалий час основними складовими капіталу підприємства вважалися матеріальні, фінансові та нематеріальні активи. Така структура на даний момент вже вважається неповною, оскільки вона не враховує ступінь впливу інших елементів капіталу на діяльність господарюючого об'єкта, зокрема готельно-ресторанного господарства. З огляду на це усталена структура капіталу такого підприємства, яка відображає, в основному, фінансовий капітал як співвідношення усіх форм власних і запозичених грошових коштів, що використовуються підприємством для фінансування активів, доповнюється такими складовими, як природний та людський капітал (рис. 1).

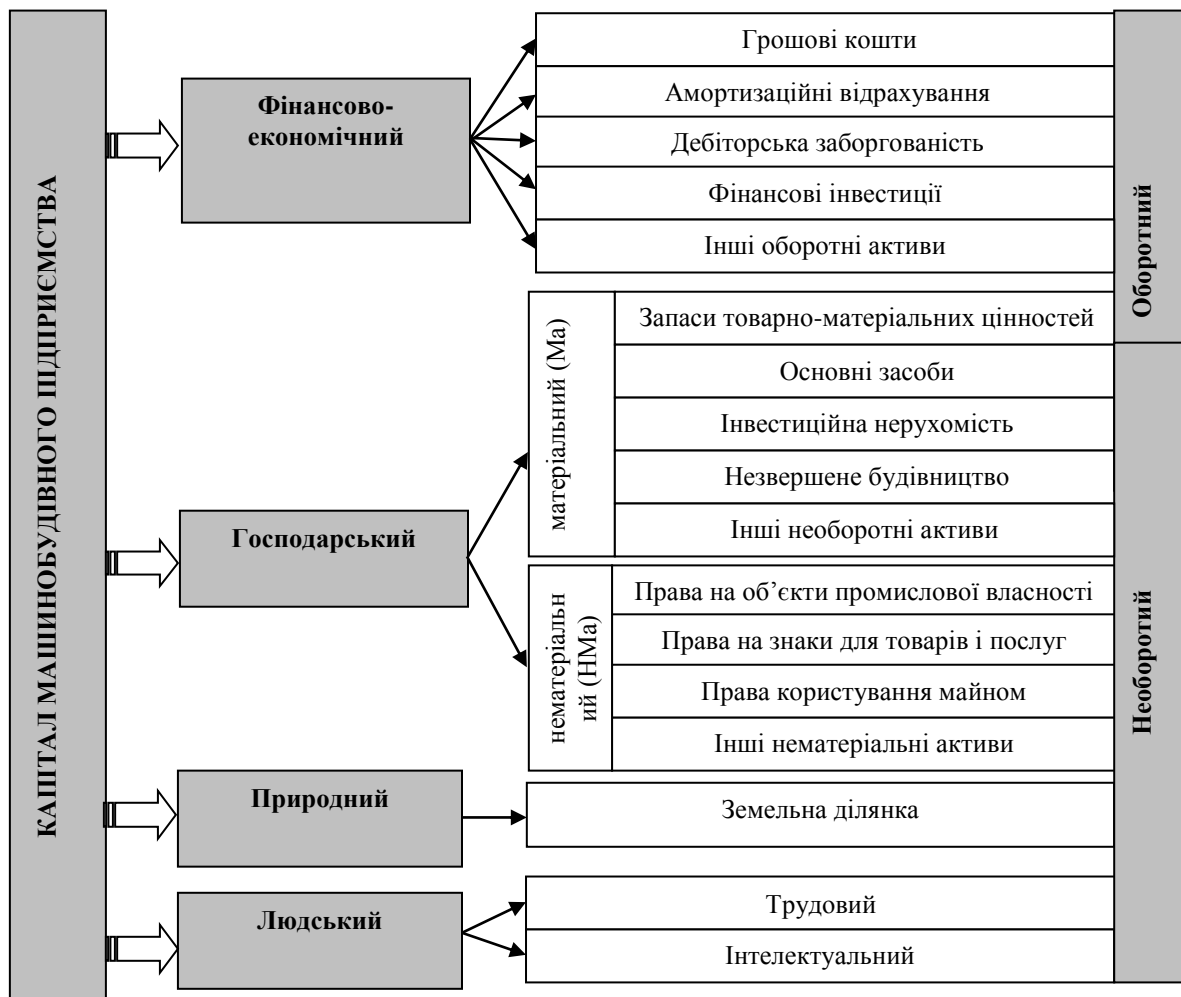

Рис. 1. Класифікація капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства

Загалом можна виділити такі складові системи розвитку капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства (рис. 2):

1. Підсистема розвитку капіталу на етапі його формування (у процесі створення підприємства або його розвитку).
2. Підсистема розвитку капіталу в процесі його впровадження (в операційній та інвестиційній діяльності).

3. Підсистема розвитку капіталу в процесі його функціонування (в операційній та інвестиційній діяльності).

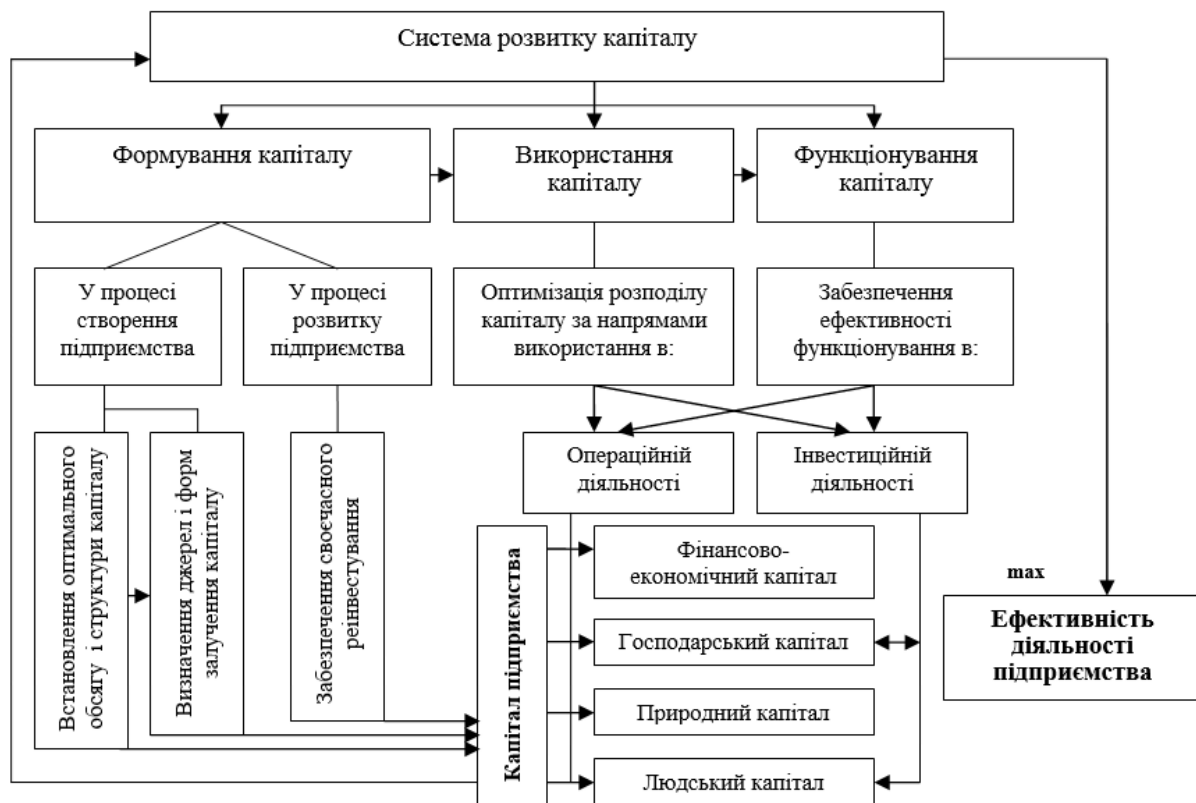

Рис. 2. Система розвитку капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства

В основу системи розвитку капіталу на етапі його формування пропонуємо покласти концепцію структури капіталу, що має дві складові:

- 1) оптимізація співвідношення частки боргового капіталу та власних засобів;
- 2) вибір конкретних фінансових інструментів для залучення капіталу.

Першочерговим завданням менеджменту бізнес-структури готельно-ресторанної сфери на цьому етапі є встановлення оптимальної структури капіталу, під якою розуміється таке співвідношення власного і позикового капіталу, яке дозволяє віднайти компроміс між ризиком і прибутковістю готелю чи ресторану. Зауважимо, що в момент прийняття певних інвестиційних або фінансових рішень обов'язково потрібно аналізувати структуру капіталу, оскільки вона має здатність змінюватися з часом залежно від зміни умов господарської діяльності.

Розвиток капіталу на етапі його формування повинен базуватися на виявленні внутрішніх резервів готельно-ресторанної бізнес-структури. Окрім цього, значний вплив на можливості залучати грошові та матеріальні засоби для формування капіталу здійснює фінансово-економічний стан підприємства та зовнішні умови господарювання. Тому менеджери готелів і ресторанів повинні систематично контролювати будь-які коливання фінансових і техніко-економічних показників діяльності, а також вивчати фактори впливу зовнішнього характеру для вчасного коригування дій для недопущення або мінімізації негативних наслідків стану зовнішнього середовища.

Важливість виділення підсистеми розвитку капіталу в процесі його використання зумовлена оптимізацією розподілу наявного капіталу підприємства готельно-ресторанного господарства за визначеними напрямками використання в операційній та інвестиційній

діяльності. Причому, інвестиційні вливання для підприємства цієї сфери повинні спрямовуватися, перш за все, у господарський та людський капітал.

Використання капіталу в операційній діяльності взаємопов'язане з ефективністю його функціонування. Головна роль підсистеми розвитку капіталу в процесі його функціонування належить удосконаленню управління усіх видів капіталу зокрема.

Так, особливістю управління фінансово-економічним капіталом, перш за все, є забезпечення безперервності й ефективності поточної діяльності підприємства. Зазначимо, що обіговий капітал, крім того, що забезпечує в повному обсязі весь виробничий процес (обслуговування), також відповідає за майбутній розвиток підприємства, адже за його рахунок здійснюється оновлення основних фондів. З огляду на це зауважимо, що основні зусилля повинні приділятися вирішенню питань ефективності формування та розподілу прибутку підприємства, а також доцільності використання амортизаційного фонду як основних джерел формування оборотного капіталу підприємства.

Прибуток характеризує кінцевий результат діяльності, а його отримання є обов'язковою умовою розширеного відтворення підприємства, забезпечення самофінансування та зміцнення його конкурентоспроможності на ринку. На жаль, сучасні умови господарювання є несприятливими не лише для підприємств туристичної галузі Тернопільської області, а й для України загалом. Удосконалення системи формування і розподілу прибутку є однією з передумов розвитку сфери гостинності в регіоні та країні

Успішне вирішення завдання щодо вдосконалення формування та розподілу прибутку залежить від виконання комплексу інших завдань, зокрема щодо забезпечення зростання обсягів діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства [5, с. 127].

Іншим важливим структурним елементом оборотних коштів, що формують фінансово-економічний капітал підприємства досліджуваної сфери, є амортизаційний фонд. Амортизаційні відрахування є одним з елементів виробничих витрат підприємства, ріст яких призводить до зменшення прибутку. Проте збільшення амортизаційних відрахувань, як правило, не зосереджено на погіршенні фінансово-економічних результатів діяльності підприємства, а виступає результатом діяльності підприємства в напрямі поновлення і зростання капіталу для покращення його якісних характеристик: збільшення продуктивності праці і зниження собівартості послуг, покращення її якості. Нагромадження суми вартісного зносу на підприємстві відбувається систематично, тобто щомісячно. Разом із тим, основні виробничі фонди підприємства не вимагають відшкодування в натуральній формі після кожного виробничого циклу. У результаті цього формуються вільні грошові кошти, що за ефективної управлінської політики можуть бути спрямовані на розширення відтворення капіталу підприємства. У такому випадку реалізація підприємством готельно-ресторанного господарства оптимальної амортизаційної політики, що направлена на підвищення ефективності діяльності підприємства, дозволяє сформувати ефективний механізм постійного відновлення його капіталу. Варто зауважити, що ті інструменти амортизаційної політики сервісних підприємств, які зараз активно застосовуються, є малоефективними для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів на рівні окремого підприємства. Адже, як свідчать статистичні дані, темпи оновлення виробничих фондів залишаються низькими, звідси випливає висновок, що амортизаційний фонд як такий практично не формується, а всі його кошти йдуть на підтримання поточної діяльності підприємства.

У більшості підприємств готельно-ресторанного бізнесу Тернопільщини частка фінансово-економічного капіталу (або оборотного) сягає близько 30 %. У зв'язку з цим необхідним є

формування інформаційної бази для аналізу та контролю дебіторської заборгованості, що може виникнути.

В основу процесу управління господарським капіталом як матеріально-технічною основою виробництва на обслуговуючому підприємстві покладено концепцію оптимізації структури та забезпечення своєчасного оновлення й покращення капіталу. Виходячи з цього, на підприємстві повинна бути чітко сформована політика управління господарським капіталом, що передбачає такі основні етапи управлінського процесу:

- аналіз стану та особливостей використання матеріальних і нематеріальних активів підприємства;
- визначення необхідного обсягу та складу господарського капіталу для здійснення діяльності підприємства відповідно до його місії та цілей;
- формування амортизаційного фонду та вибір інших джерел поповнення й оновлення активів;
- забезпечення проведення раціонального процесу оновлення господарського капіталу;
- забезпечення та підвищення ефективності використання матеріальних та нематеріальних активів підприємства.

Безперечно, початкове формування, забезпечення ефективного функціонування і розширеного відтворення господарського капіталу здійснюються з використанням фінансових ресурсів, за допомогою яких утворюються і використовуються грошові фонди цільового призначення для придбання, експлуатації, підтримання належного стану і оновлення активів для забезпечення безперервності господарської діяльності підприємства [6]. Проте на даний момент перед вітчизняними підприємствами сфери туризму та гостинності постало серйозне питання задоволення потреби у фінансових ресурсах. Доволі часто спостерігається ситуація, коли самофінансування процесу оновлення господарського капіталу підприємства здійснюється лише за рахунок чистого прибутку (за умови ефективної діяльності підприємства) й амортизаційних відрахувань, а інші внутрішні джерела або є незначними, або взагалі не використовуються. Кредитні ресурси на даний момент не є надто надійним джерелом отримання грошових коштів, оскільки, враховуючи сучасні нестабільні умови господарювання, банківські та кредитні установи неохоче погоджуються фінансувати такі масштабні довгострокові проекти, побоюючись неповернення коштів, або видають кошти за дуже високими відсотковими ставками.

Зарубіжні підприємства часто практикують лізинг як альтернативний спосіб залучення капіталу для оновлення власної матеріально-технічної бази виробництва. Лізинг є специфічною формою майнового, тобто товарного кредиту й дає змогу товаровиробникам отримувати необхідне виробниче обладнання без значних витрат капіталу, а також уникати втрат, пов'язаних із прискореним спрацюванням обладнання. Очевидно, що залучення новітніх машин і обладнання та іншої техніки на умовах оренди вимагає менше грошових коштів, аніж їхня купівля. Важливо й те, що платежі за лізингом включаються в собівартість послуг і не підлягають оподаткуванню. Виходячи з цього, для вітчизняних готелів та ресторанів лізинг може бути вигідною формою проведення технічного переозброєння і реконструкції для підвищення ефективності їхньої діяльності.

Ресурси природного капіталу відіграють надзвичайно важливу роль в економіці кожної держави загалом та окремого підприємства зокрема, в тому числі туристичного. Серед усіх складових капіталу найважливішим його структурним елементом є земля як головний та обмежений ресурс. При цьому землю варто розглядати у таких двох аспектах: з одного боку, вона є уразливим ресурсом, що потребує захисту і проведення відповідної державної політики в цій сфері, а з іншого – це об'єкт, що володіє здатністю прискорювати соціально-економічний розвиток і окремого підприємства, і держави загалом.

Земля є обмеженим природним ресурсом з ризиком деградації. Без його раціонального використання якого неможливий подальший економічний і соціальний розвиток будь-якого підприємства, у тому числі готельно-ресторанного бізнесу. З огляду на це, формуючи політику управління підприємством для підвищення ефективності його діяльності, необхідно підсилити елементи планування ефективного використання землі з максимальним урахуванням економічних і соціальних інтересів, а також пошуку та реалізації практичних заходів більш інтенсивного використання землі.

Ефективність системи управління людським капіталом на сервісних підприємствах залежить від детального розгляду та негайного вирішення питань щодо рівня освіти та професійно-кваліфікаційної підготовки персоналу, розвитку компетентності та формування справедливої диференціації заробітної плати.

Освітній рівень, кваліфікація, професійні здібності і навички нині є основними якісними характеристиками персоналу. На практиці вони не завжди відповідають потребам та вимогам діяльності.

Окрім цього, найголовнішою проблемою в системі управління персоналом на підприємствах готельно-ресторанного господарства Тернопільської області є невисокий рівень оплати праці. Відповідно працівники не можуть повною мірою задовольнити свої вмотивовані потреби. Така ситуація призводить до того, що в суспільстві панує думка про неprestижність праці на обслуговуючому підприємстві. Із цього випливає проблема забезпечення підприємства кваліфікованими спеціалістами.

Очевидним є те, що сучасна система управління розвитком людського капіталу на підприємстві повинна сприяти безперервному професійному навчанню персоналу, у результаті якого набуті знання, досвід та відповідний рівень компетентності забезпечать підвищення конкурентоспроможності працівника на ринку праці, дадуть йому відчуття стабільності та впевненості в майбутньому. Тоді вигода для підприємства виражатиметься в ефективному мотивуванні продуктивності праці персоналу. Такі заходи вимагатимуть певних витрат і, на жаль, не кожне підприємство готове їх вжити або через брак грошових коштів, або через неусвідомлення керівниками очевидної вигоди в майбутньому. Згідно з теорією людського капіталу витрати на розвиток освіти, професійної підготовки, підвищення кваліфікації, самовдосконалення, охорони здоров'я є витратами інвестиційного типу і ефективність таких інвестицій відбивається не лише у вигодах працівників [11, с. 258-259], а також у зростанні рівня ефективності діяльності підприємства, підвищенні його конкурентоспроможності на регіональному та національному рівнях.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи дослідження, вважаємо, що одним з найважливіших завдань управління підприємствами готельно-ресторанного господарства України є удосконалення управління капіталом на тому рівні, що забезпечить не лише безперебійність їхньої діяльності, а відповідний розвиток. Вирішення цього завдання обумовлюється ефективно побудованою системою управління капіталом, що сприятиме досягненню та підвищенню економічної ефективності підприємства цієї сфери в підсистемах розвитку капіталу на етапі його формування, в процесі використання та функціонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розпорядження голови Тернопільської обласної державної адміністрації «Про схвалення проекту Стратегії розвитку туризму в Тернопільській області на 2016–2020 роки» від 25.03.2016 №167-од [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/catalog/main/ua/47039/_167.pdf.
2. Гук Х. З. Ідентифікація концептуальних особливостей функціонування та державного регулювання розвитку готельно-ресторанного бізнесу держави / Х. З. Гук // Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки». — 2015. — Вип. 6. — С. 134—139.

3. Варипасв О. М. Готельний та ресторанний бізнес як складова індустрії гостинності [Електронний ресурс] / О. Варипасв, Л. Варипасєва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. — 2009. — Вип. 2. — С. 614—621. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2009_2_87.pdf.
4. Безрученков Ю. В. Складові професійної культури майбутніх фахівців готельно-ресторанного господарства / Ю. В. Безрученков // Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки». — 2013. — Ч. 3. — С. 314—322.
5. Блонська В. І. Вдосконалення формування та використання прибутку підприємства / В. І. Блонська, О. І. Вужинська // Науковий вісник НЛТУ України. — 2008. — Вип. 18.1. — С. 122—127.
6. Косинский Р. А. Интегральная оценка эффективности управления капиталом предприятия / Р. А. Косинский // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. — Дніпропетровськ : ДНУ, 2005. — Вип. 200. — Т. 1. — С. 41—48.
7. Нездоймінов С. Г. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес регіону в умовах трансформації економіки / С. Г. Нездоймінов // Економіка харчової промисловості : науковий журнал. — 2011. — № 2. — С. 81—87.
8. Опанашук Ю. Я. Формування системи послуг в готельному господарстві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Ю. Я. Опанашук. — Львів : ЛКА, 2009. — 22 с.
9. П'ятницька Г. Т. Формування стратегії розвитку підприємств ресторанного господарства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Г. Т. П'ятницька. — К. : КНЕУ, 2008. — 42 с.
10. Славгородська О. Ю. Розвиток компетентності персоналу підприємства як об'єкт інвестиційної підтримки / О. Ю. Славгородська // Економічний простір. — 2010. — № 34. — С. 249—261.
11. Шаповалова О. М. Інноваційна діяльність як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства / О. М. Шаповалова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2013. — № 16. — С. 224—228.

REFERENCES

1. Ternopil Regional State Administration (2016), Resolution on approval of the draft Strategy of development of tourism in the Ternopil region 2016 – 2020 years, available at: www.oda.te.gov.ua/data/upload/catalog/main/ua/47039/_167.pdf (access October 14, 2016).
2. Huk, H.Z. (2015), “Identification of the concept of the functioning and state regulation of hotel and restaurant business state”, *Elektronne naukove vydannay “Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky”*, no. 6, pp. 134-139.
3. Varypaiev, O.M. and Varipaieva, L.V. (2009), “Hotel and restaurant business as part of the hospitality industry”, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2009_2_87.pdf (access October 14, 2016).
4. Bezruchenkov, Yu.V. (2013), “The components of professional culture of future specialists of hotel and restaurant business”, *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, Pedahohichni nauky*, no. 3, pp. 314-322.
5. Blonska, V.I. and Vuzhinska, O.I. (2008), “Improving the development and use of company profits”, *Naukoviy visnyk NLTU Ukrainy*, no. 18.1, pp. 122-127.
6. Kosynskiy, R.A. (2005), “Integral assessment of the company's capital management efficiency”, *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky, Zbirnyk naukovykh prats, Dnipropetrovsk: DNU*, Vol. 1, no. 200, pp. 41-48.
7. Nezdoiminov, S.H. (2011), “Hotel and restaurant and tourism business in the region in the economic transformation”, *Ekonomika harchovoi promyslovosti: naukovyi gurnal*, no. 2, pp. 81-87.
8. Opanashchuk, Yu.Ya. (2009), “Formation of services in the hotel industry Ukraine”, Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.04, LKA, Lviv, Ukraine.
9. Piatnytska, H.T. (2008), “Formation of development strategy of enterprises restaurant business”, Thesis abstract of Doct. Sc. (Econ.), 08.00.04, Kyiv, National Economic University, Kyiv, Ukraine.
10. Slavhorodska, O.Yu. (2010), “Development of personnel competence as an object of investment support”, *Ekonomichnyi prostir*, no. 34, pp. 249-261.
11. Shapovalova, O.M. (2013), “Innovation activity as a basis for increasing the competitiveness of the hotel industry”, *Visnyk Shidnoukraiïnskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dallya*, no. 16, pp. 224-228.